

СХІДНИЙ ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ім. КОВАЛЬСЬКИХ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР УКРАЇНСЬКИХ СТУДІЙ ім. Д. І. БАГАЛІЯ
ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ імені В. Н. КАРАЗІНА
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ім. М. С. ГРУШЕВСЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

С Х І Д / З А Х І Д

Історико-культурологічний збірник

Випуск 11–12. Спеціальне видання

УСНА ІСТОРІЯ В СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ СТУДІЯХ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ДОСЛІДЖЕНЬ

За редакції

Володимира Кравченка

та *Гелінади Грінченко*

Харків
ТОВ «НТМТ»
2008

УДК 930:801.81(082)

ББК 63.2я4

С92

Редакційна колегія:

д-р іст. наук В. В. Кравченко (головний редактор), д-р соц. наук В. С. Бакіров, д-р іст. наук А. В. Бойко, д-р іст. наук Г. В. Боряк, д-р філол. наук В. М. Василенко, д-р іст. наук Я. Й. Грицак, канд. іст. наук Г. Г. Грінченко, д-р іст. наук Я. Р. Дашкевич, канд. іст. наук А. М. Домановський (відповідальний секретар), канд. філос. наук М. В. Дяченко, канд. філос. наук Т. В. Журженко, канд. іст. наук О. В. Кравченко, д-р іст. наук В. В. Петровський, д-р іст. наук П. С. Сохань, канд. іст. наук С. Ю. Страшнюк, д-р іст. наук О. П. Толочко, д-р іст. наук В. І. Ульяновський, д-р іст. наук В. М. Шейко, д-р іст. наук Н. М. Яковенко

Редакційна рада:

Єжи Аксер (Польща), Ніколай Вахтін (Росія), Григорій Грабович (США), Зенон-Євген Когут (Канада), Андреас Каппелер (Австрія), Девід Сондерс (Велика Британія), Іван-Павло Химка (Канада), Роман Шпорлюк (США)

Робоча група:

А. М. Домановський, І. Є. Реброва, В. В. Склокін

На вимогу редакційної колегії у виданні дотримано офіційного правопису 1993 р.

На обкладинці використано фрагмент картини Казимира Малевича «Спортсмени», Державний історичний музей, Санкт-Петербург
Дизайн Гліба Нечаєва

ISBN

© Східний інститут
українознавства
ім. Ковальських, 2008
© Автори, 2008

З М І С Т

Від редакторів.....	6
Усна історія: теорія	
<i>Алістер Томсон</i> . Чотири зміни парадигм в усній історії.....	7
<i>Маріста де Мораес Феррейра</i> . Інституціоналізація та розвиток усної історії: 10 років Міжнародній асоціації усної історії.....	25
<i>Габріель Розенталь</i> . Цілюща дія розповідання історій: до питання про умови розповідання історій у контексті дослідження та терапії.....	42
<i>Геліада Грінченко</i> . (Авто)біографічне інтерв'ю в усноісторичних дослідженнях: до питання про теорію наративного аналізу.....	59
<i>Людмила Малес</i> . Образний ряд усної історії. Феномен фотографії.....	77
<i>Олексій Мусієздов</i> . Соціологічна проблематика в дослідженнях усної історії.....	83
Усна історія: практика	
<i>Мерседес Віланова</i> . Четвертий світ: балтиморські оповіді, 1990.....	91
<i>Наталія Ханенко-Фрізен</i> . Про усні свідчення та продукування значень: українсько-канадські дослідницькі практики.....	109
<i>Оксана Кузьменко</i> . Українська словесність про січове стрілецтво: деякі аспекти історичної дійсності та фольклорної естетики.....	139
<i>Вольга Лабачевська</i> . Ритуал у повсякденні війни (про архаїчну ритуальну практику в роки Другої світової війни за матеріалами польових досліджень у Білорусі).....	150
<i>Тетяна Пастушенко</i> . Способи виживання українських остарбайтерів у Райху: спогади очевидців.....	161
<i>Аляксандр Далговський</i> . Примусова праця білоруських робітників у системі військового і цивільного управління на території окупованої Білорусі у 1941–1944 рр.....	180
<i>Тетяна Лапан</i> . Усні історії галичан-остарбайтерів: специфіка примусового досвіду.....	198
<i>Юрій Іріюглу</i> . Друга світова війна в усних історіях болгар Північного Приазов'я.....	224
<i>Єкатерина Ряжських</i> . Проблема ресоціалізації репатріантів у воронезьких проектах усної історії.....	236

<i>Галина Виноградська</i> . Депортації українців з Польщі 1944–1947 рр.: проблеми періодизації та обставини переселення (за матеріалами усних оповідей депортованих)	243
<i>Тетяна Вороніна</i> . Героїзм по-БАМівськи: конструювання біографічних наративів будівників Байкало-Амурської магістралі	251
<i>Світлана Гуркіна</i> . Дві долі: греко-католицьке духовенство і радянська влада.....	265
<i>Оксана Кісь</i> . Рецепція радянської влади та незалежності в автобіографічних оповідях жінок України за матеріалами проекту «Україна ХХ століття у пам'яті жінок»)	283

Публікації

<i>Оксана Товарянська</i> . Усні історії колишніх вояків дивізії «Галичина». Інтерв'ю з Зеноном Івановичем Врублевським.....	308
<i>Юрій Радченко</i> . Війна та нацистська окупація очима підлітка. Інтерв'ю з Галиною Гнатівною Хоткевич	331

Проекти

<i>Александр фон Плато</i> . Міжнародний проект біографічної документації рабської та примусової праці	345
<i>Наталія Тимофеева</i> . Питання війни і миру у воронезьких проектах усної історії	350
<i>Вікторія Календарова</i> . Пам'ять як об'єкт дослідження (Дослідницькі та видавничі проекти з історії пам'яті про блокаду в Центрі усної історії ЄУСПБ, 2001–2005 рр.)	356
<i>Ірина Реброва</i> . Проект «Імена замість номерів. Книга пам'яті в'язнів концентраційного табору Дахау» («Namen statt Nummern. Gedächtnisbuch für die Häftlinge des Konzentrationslager Dachau»).....	361
<i>Тетяна Величко, Тетяна Пастушенко</i> . Польові школи з усної історії «Голокост очима неєврейського населення України»	366
<i>Наталія Ханенко-Фрізен</i> . Усна історія деколективізації в Україні 1990-х рр.: селянський досвід	370

Повідомлення

<i>Світлана Гуркіна</i> . XIV конференція Міжнародної асоціації усної історії у Сідней, 12–16 липня 2006 р.	377
<i>Гелінада Грінченко</i> . Міжнародна робітня «Друга світова війна у пам'яті поколінь: інтернаціональна перспектива», університет штату Індіана, США, 8–10 листопада 2007 р.	381

Рецензії

<i>Оксана Кісь</i> . Навчаючи спогадами: жіноча історія в освітньому процесі Рецензія на книгу [Teaching with Memories: European Women's Histories in International and Interdisciplinary Classrooms/Ed. by Andrea Pető and Bertekke Waaldijk. — Galway: Women's Studies Center, National University of Ireland, 2006. — 207 p.: ill.]	385
<i>Володимир Склокін, Ірина Реброва</i> . Усна історія в Україні: заповнення «білих плям» чи методологічний переворот? Рецензія на часопис [Україна модерна. — 2007. — № 11]	391
<i>Гелінада Грінченко</i> . Усна історія в практиці археографічних експедицій Рецензія на збірник [Усна історія: теорія та практика/Упорядники А. Бойко, С. Білівненко, Ю. Головка та ін. — Запоріжжя: Тандем-У, 2008. — 100 с.]	406
<i>Ірина Реброва</i> . Усна історія і дослідження «пам'яті» Рецензія на книгу: [Память о блокаде: Свидетельства очевидцев и историческое сознание общества: Материалы и исследования/Под ред. М. В. Лоскутовой. — М.: Новое издательство, 2006. — 392 с. (Серия: Новые материалы и исследования по истории русской культуры. Вып. 2)].....	414
Відомості про авторів	428

Від редакторів

Основу цього збірника складають статті, написані за результатами роботи міжнародної наукової конференції «Усна історія в сучасних соціально-гуманітарних студіях: теорія і практика досліджень», що відбулася в Харкові у 2006 р. Відповідно до формату конференції, ці статті поділено на два основні розділи: теоретичних та практичних усноісторичних розробок; крім цього, в збірнику вміщено публікації інтерв'ю, інформацію про наукові, науково-просвітницькі та видавничі проекти з усної історії, повідомлення про конференції, рецензії на наукові видання з теорії й практики усної історії тощо. До статей та матеріалів учасників конференції додано також роботи наших західноєвропейських колег, у тому числі відомих членів Міжнародної асоціації усної історії, троє з яких свого часу очолювали цю організацію.

Усі цитати з інтерв'ю подано мовами, що їх вживали оповідачі, зі збереженням стилю та мовних особливостей кожного з них. Єдиним винятком тут є авторський переклад з англійської уривків інтерв'ю, вміщених у статті Наталії Ханенко-Фрізен: цей переклад демонструє можливості вдалої передачі не лише змісту сказаного, а й стилю, діалектних особливостей, емоційних відтінків оригіналу.

Редакційна правка текстів інтерв'ю торкнулася лише пунктуації: ми керувалися при цьому не лише вимогами відображення інтонацій та пауз, а й усталеними правилами для оформлення транскриптів, прийнятних для читання. При редагуванні текстів інтерв'ю використовувалися наступні умовні позначки: ... — пауза, обрив мовлення; <...> — пропущена частина інтерв'ю. Авторські зауваження та пояснення щодо змісту інтерв'ю, інтонацій та жестів подано у квадратних дужках (напр., «[сміється]»); редакторські вставки позначені приміткою «[— *Ред.*]». Усі посилання, крім тих, які позначені словами «(*Прим. ред.*)», є авторськими. Всі інші особливості оформлення авторами транскриптів, відомостей про інформантів і посилань на інтерв'ю, залишені не уніфікованими, завдяки чому вони відображають різноманітність способів оформлення усноісторичного транскрипту, прийнятих у тих дисциплінах, представниками яких є автори вміщених у збірнику статей.

Сподіваємося, що цей тематичний випуск дозволить продемонструвати широкий спектр можливостей усної історії — від «надання голосу» свідкам подій минулого для з'ясування чи уточнення відомостей про певні соціальні явища чи процеси до рефлексій над роллю науковця в усноісторичному дослідженні, над методологією та історією самої усної історії.